

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Rebellion in the University

Kroes, R.

Citation

Kroes, R. (1974). Boekbespreking van: Rebellion in the University. *Acta Politica*, 9: 1974(1), 78-81.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3449431>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3449431>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

verder van veel groter belang dan de empirische significantie van begrippen of zelfs de daarmee verband houdende scheiding tussen wetenschappelijke en 'metafysische' kennis.

Als bezwaar tegen het boek zou men kunnen aanvoeren, dat de auteur ervan af heeft gezien uitdrukkelijk het vraagstuk van ontologie, dat van het karakter van de empirische werkelijkheid zelf, aan de orde te stellen. Wil men echter de (on)mogelijkheid van het empiristisch programma kunnen beoordelen en daarvoor iets anders in de plaats stellen, dan zal men juist ten aanzien van dit probleem een positieve theorie moeten ontwikkelen. Bij afwezigheid van een dergelijke theorie kan men niet veel meer doen dan *bepaalde* pogingen het programma uit te voeren critiseren. Dit is natuurlijk belangrijk genoeg. Het wordt bovendien gedaan op zulk een wijze, dat het genoemde bezwaar daarbij slechts licht mag wegen.

J. K. De Vree

S. M. Lipset, *Rebellion in the University*. Boston (Little, Brown and Company), 1972, -310 p., z.p.

Rebellion in the University was bij zijn verschijnen, in 1972, geen nieuw boek. Het is in feite een aparte uitgave van Lipsets bijdrage aan *Passion and Politics: Student Activism in America* (1971), waarvan hij met Gerald M. Schaflander co-auteur was. Naar de redenen voor deze gedeeltelijke herdruk laat zich slechts raden. De enige wijzigingen komen voor in de inleiding en zijn slechts voor twee alinea's substantieel van aard.

De toegevoegde alinea's werken uit wat al in de vroegere versie stond: rechtse critici vinden Lipset links in zijn analyses van studentenradicalisme, linkse vinden hem rechts. Per saldo deelt dat Lipset in als een man van het midden, en dat bevalt hem weer niet. Hij verklaart daarom: '... I place myself politically within the democratic left' (p. XXIV). In Lipsets uitwerking houdt deze omschrijving in een aanvaarding van een pluralistische orde die het (en dat vormt het 'linkse') niet-elites toestaat zich als oppositie tegen gevestigde elites aan te dienen. Een pluralistische orde biedt immers meer dan autoritaire systemen van links of rechts juist deze mogelijkheden — ze wekt associaties met 'het juiste midden', een indruk die wordt versterkt door Lipset en Raabs *The Politics of Unreason*¹ in zijn analyse van irrationele extremismen van links en rechts, elk een bedreiging vormend van de pluralistische democratie.

Duidelijker dan tevoren verkrijgt door deze toevoeging de inleiding het karakter van verweerschrift tegen aanvallen van links en rechts. Nu biedt Lipsets productie sinds de late jaren vijftig wel aanleiding tot dergelijke aanvallen. In een goed gedocumenteerd stuk in *The New York Review of Books*² zet Tom Bottomore uitspraken van Lipset naast elkaar; enerzijds zijn bekende opvattingen over het einde der ideologieën uit *Political Man* van 1959, anderzijds het nieuwe inzicht, gewonnen na de uitbarsting van studentenprotest in 1968, dat niet alleen de politiek-sociologische modellen en theorieën van de jaren vijftig en de vroege jaren zestig maar ook onderzoekstechnieken en analyse-strategieën herwaardering behoeven.

Van die herwaardering is in zijn laatste boek niets te bespeuren — het analyseert met name het studentenprotest van de jaren zestig aan de hand van gegevens, verkregen met vertrouwde instrumenten als vragenlijst en steekproef. Toch lijkt

het karakter van verweerschrift van de inleiding op het hele boek af te stralen. Het studentenprotest, zo overdonderend als het was in 1968 toen het Lipset van zijn stuk bracht, brengt hij nu in een aantal perspectivische oefeningen weer op afstand. Zowel de indruk van sterkte tegen het einde van het laatste decennium, als die van historische uniekheid van de studentenbeweging worden geclausuleerd in analyses van de minderheidspositie van radicale overtuigingen, alsook door vergelijking met vroegere perioden van studentenverzet in Amerika. Hij draagt daartoe een schat aan onderzoeksmateriaal aan. In zekere zin is het boek een ordenend overzicht van wat sociaal-wetenschappelijk onderzoek van het studentenprotest in Amerika heeft opgeleverd, met name in de eerste drie hoofdstukken: *Sources of Student Activism*, *Polls and Protest*, en *Who are the Activists?* Alternatieve onderstellingen inzake de gronden van het activisme weegt Lipset in het eerste hoofdstuk af tegen de resultaten van beschikbare onderzoeksmateriaal; de gronden variëren van strikt universitair tot ruimer maatschappelijk — van omvang en bureaucratisering van het wetenschappelijk onderwijs, en zelfselectie van radicale studentenbevolkingen aan speciale universiteiten, tot gewijzigde opvoedingspraktijken, gericht op groter gelijkheid en zelfontplooiing, overdracht van ouder op kind van politieke voorkeur, alsook toenemende competitieve druk en koppeling van welslagen aan prestaties en talenten. Een derde groep oorzaken vormen de politieke conflicten die voor groepen van de bevolking een gewetenscrisis teweegbrengen, zoals de burgerrechtstrijd of de oorlog in Vietnam.

In die eerste hoofdstukken komt niet veel naar voren dat niet al uit vorig werk van Lipset of andere auteurs bekend was over het verschijnsel. Het vertrouwde beeld komt naar voren van de activist, afkomstig uit gegoede, progressief ingestelde, academisch gevormde kringen — opvallend vaak Joods of onkerkelijk, studierend aan Amerika's topuniversiteiten in vooral de sociale wetenschappen. Speciaal het aspect van afrondend overzicht maakt de hoofdstukken nuttig. Veel meer 'nieuwe' informatie bevatten de historische hoofdstukken met hun overzicht van studentenprotest sinds de vroege jaren van de vorige eeuw. Een samenvattende metafoor zou veeleer die van de slingerbeweging dan die van de opgaande lijn moeten zijn. De vorige eeuw vertoont nog het sterkst het beeld van een voortgaande ontwikkeling — van een toenemende radicaal-politieke gearticuleerdheid van het oppositioneel sentiment. Het verzet verbreidt zich in die tijd dan ook van strikt universitaire zaken — als verzet tegen het quasi-ouderlijk gezag, uitgeoefend door universitaire overheden (in loco parentis), tegen de verlegging van onderwijs- naar onderzoeksactiviteiten van de hoogleraren, leidend tot verslechtering van de kwaliteit van het onderwijs — naar betrokkenheid bij de populistische en socialistische emancipatiebewegingen van het eind van de vorige eeuw. Van dan af zet veeleer de slingerbeweging in. Het hoogtij van studentenroerigheid vertoont keer op keer twee gezichten, die van activistisch, politiek-betrokken verzet, of die van de terugtocht op een tegencultuur. In het eerste geval onder de leuze der gelijkheid — van collectieve emancipatie — in het tweede onder die van de bevrijding — van individuele emancipatie.

De relatie tussen beide laat Lipset in het duister; de jaren twintig zijn vooral die van de vorming van een tegencultuur, toen al rond het thema van verzet tegen repressie in een freudiaanse zin (p. 161) — de jaren dertig van een hernieuwd politiek radicalisme. De ontwikkeling van een culturele tegenstijl raakte gefnuikt door de depressie. Toch, aan de andere kant, onderkent Lipset al in de

jaren twintig een herleving van 'prewar radical movements of students and young intellectuals', hoewel het politieke klimaat op de campus overheersend behoudend was. In de jaren zestig tenslotte, vertoont het studentenprotest volgens Lipset beide gezichten tegelijk; het is echter niet duidelijk hoe sterk de minderheidspositie van politiek radicalisme voor Lipset moet zijn, wil hij een tijdsbestek radicaal noemen. Het is niet duidelijk, wat Lipset met deze analyse meer bedoelt dan gedocumenteerd aantonen, dat 'alles er al eens geweest is'. Speciaal in deze historische hoofdstukken treft een tekort dat ook al in de schets van herkomst en kentrekken van de recente activist school — het ontbreken van een theoretisch perspectief op fundamentele processen van radicalisering en ontradicahsering. Lipset draagt statische kennis-elementen aan, zonder ze ordening en samenhang te verlenen.

Het karakter van verweerschrift — van argumentering met een verzwegen tegenstander — komt wellicht het duidelijkst uit in het zesde hoofdstuk: *Faculty and Students - Allied and in Conflict*. Een overzicht van de overeenkomst in progressieve gezindheid tussen grote delen van de 'faculty' en de studenten, met name aan de beste universiteiten, laat Lipset volgen door een argumentering van het nec plus ultra in de vervlechting van activistisch engagement en wetenschappelijke verantwoordelijkheid. Het hoofdstuk bevat een heldere verdediging van de academische vrijheid van onderwijs en onderzoek, van de opdracht aan wetenschapsmensen vindingrijk te streven naar verlegging en weerlegging van kennis, tegenover het streven bij de activistische student 'zaken voor te staan' en daartoe eerder medestanders dan kennis willen vergaren. Als polemische kunstgreep citeert Lipset meermalen linkse wetenschapsbeoefenaars die de grenslijn trekken zoals hij zelf: Paul Goodman, Noam Chomsky, Robert Wolff, Barrington Moore, Eugene Genovese. Hij benadrukt voorts de gerichtheid van de wetenschap op oorspronkelijkheid, vernieuwing van perspectief, in de plaats van het omhelzen van pasklare, gevestigde perspectieven. Hij lijkt over het hoofd te zien dat juist volgens deze criteria, het studentenverzet gerechtigd was zich te richten tegen de dominantie van bepaalde perspectieven — tegen een gevestigde consensus binnen de 'community of scholars' — ten koste van oppositionele alternatieven. Het met kracht voorstaan van dergelijke alternatieven vereist echter opnieuw gehoorzaamheid aan academische standaarden, zoals Chomsky lijkt te zeggen in een aangehaalde uitspraak: 'I have yet to know a scholar who did not respond in some fashion to the flow of written and oral arguments presented by good students' (curs. van mij, Kr) (p. 215).

In zijn slothoofdstuk probeert Lipset aan te geven wat de gevolgen op langere termijn van het radicalisme van de jaren zestig zullen zijn. Hier heeft zijn betoog nog het duidelijkst een theoretisch raam. Hij weegt twee alternatieven tegen elkaar af — enerzijds een verklaring in termen van generatie-blokken ('generation units') in Mannheimiaanse trant, anderzijds een lineair leeftijdsmodel naar Aristotelisch-Weberiaanse snit. In het eerste geval mogen we verwachten dat de generatie studenten uit de jaren zestig vormende ervaringen gemeenschappelijk hebben, die hen bij het ouder worden een herkenbaar generatiegezicht zullen blijven geven. In het andere geval zal de *Gesinnungsethik* van jeugdigen geleidelijk wijken voor de *Verantwortungsethik* van ouderen en mogen we verwachten dat de leden van ook deze generatie geleidelijk behoudender zullen worden dan komende generaties jongeren. De uitwerking van dit thema in het slothoofdstuk is een kortere, en daardoor minder overtuigende versie van een

hoofdstuk, bijgedragen aan *The New Pilgrims* van Altbach en Laufer.³ Een zorgvuldige afweging van de verwachtingen tegen een verscheidenheid van onderzoeksresultaten brengt Lipset ertoe te kiezen voor het lineaire leeftijdsmodel. Al met al is *Rebellion in the University* een zeer helder gecomponeerd boek, voortreffelijk gedocumenteerd met een schat aan materiaal, doch arm aan ordenende theoretische gezichtspunten. De benadering leidt eerder tot starre schetsen dan bewegende portretten van de student-activist

Noten

¹ S. M. Lipset en E. Raab, *The Politics of Unreason*. New York (Harper and Row), 1971.

² T. Bottomore, 'Conservative Man', *New York Review of Books*, XV, 6, 1970, pp. 20-25.

³ P. E. Altbach en R. S. Laufer (eds.), *The New Pilgrims*. New York (McKay), 1972.

R. Kroes

B. Peper, *Vorming van welzijnsbeleid, evolutie en evaluatie van het opbouwwerk*. Diss. Meppel (Boom), 1972, -384 p., f 19,90

Dit proefschrift, dat vorig jaar mei is verschenen, heeft al heel wat reacties opgeroepen uit de wereld van de mensen die zich met welzijnsproblemen bezig houden. De commentaarschrijvers laten uiteenlopende geluiden horen. De reacties variëren van positief waarderend en onder de indruk van werkwijze en conclusies (vooral mensen op enige afstand) tot enigszins geprikkeld en nogal kritisch t.a.v. de gevolgde werkwijze en bepaalde uitkomsten (vooral insiders). Een studie, waarop in deze termen wordt gereageerd, vraagt om een zekere toelichting.

Peper heeft een stuk overheidsbeleid onder de loupe genomen en vooral gekeken naar de factoren die verantwoordelijk zijn voor het ontstaan, de ontwikkeling en de doelmatigheid van dat beleid. In een beleidssociologische analyse tracht hij het proces van beleidsvorming m.b.t. het opbouwwerk te ontrafelen. Het is vooral het handelen van het ministerie van CRM en met name van het ambtelijk apparaat dat in dit onderzoek gezien wordt en veel minder wat er op verschillend gebied in het veld gebeurde.

Het opbouwwerk werd gekozen op een drietal gronden. Ten eerste vanwege de toenemende belangstelling voor welzijnsvraagstukken in het algemeen — die ook in de rijksbegroting tot uitdrukking komt — en voor het opbouwwerk als nieuwe ingang in het bijzonder. Vervolgens vanwege de relatief grote betrokkenheid van sociologen bij dit beleid en tenslotte omdat het opbouwwerk, dat groten-deels op activering van de bevolking is gericht, een stuk door de overheid geïnitieerd beleid is, dat in tijd en omvang is te overzien. Na een inleiding, een beschouwing over de probleemstelling en een toelichting op de gevolgde methode volgen drie delen, waarin achtereenvolgens de ontwikkeling van het beleid, de realisering daarvan en beleidsperspectieven aan de orde worden gesteld. Uiteraard is het slechts mogelijk in dit verband in te gaan op een enkel punt, terwijl het boek stof biedt voor commentaar op veel meer onderdelen.

In deze studie is veel aandacht gegeven aan de ontwikkeling van het beleid als institutionaliseringsproces.